

KNIEVAL

Van Henk Spaan verschenen eveneens
bij Ambo|Anthos *uitgevers*

Nouri. De belofte
Stappen tellen (roman)

Meld je aan voor onze nieuwsbrief om op de hoogte te blijven van
de nieuwste boeken van Ambo|Anthos *uitgevers* via
amboanthos.nl/nieuwsbrief

Henk Spaan

KNIEVAL

Notities bij het opkrabbelen

Ambo|Anthos
Amsterdam

Deze uitgave kwam tot stand met medewerking van
Van Grunsven Creative Management, zie ook
vangrunsvencm.com.

G

ISBN 978 90 263 6310 8

© 2023 Henk Spaan

Omslagontwerp Marry van Baar

Foto's binnenwerk © Harriët Mastboom

Foto auteur © Frank Ruiter

Verspreiding voor België:
Veen Bosch & Keuning uitgevers nv, Antwerpen

De kersentijd

De kersentijd duurde niet zo lang
Samen gingen we uit plukken
En samen droomden we ervan
Dat ze aan onze oren hingen.

J.B. CLÉMENT (1866)

1

Vanuit het ziekenhuisbed in de zitkamer kon ik een klein stuk zien van het pad naast ons huis. Zo zag ik het leven in ons gehucht voorbijkomen. Niet zelden verscheen een van de twee nieuwe jachthonden van de burens, en daarna, als het beeld weer even leeg was geweest, de dochter die ze dagelijks trainde. Ze liep in de richting van het huis van Raymonde, haar grootmoeder, de moeder van haar moeder.

Als het meisje en de hond voorbij waren gelopen, wachtte ik op hun terugkomst. Soms dommelde ik even weg en schrok ik wakker van de door Raymonde bestuurde tractor. Achter de tractor hing een grote laadbak vol houtblokken voor de winter. Vervolgens hoorde ik hoe ze het konvooi haar erf op stuurde en de laadbak loskoppelde. De kleindochter en haar vader zouden het hout lossen en opslaan in de schuur. Niemand dacht in het naderende voorjaar al aan de volgende winter, behalve de boeren.

Ik pakte mijn roman, *The Way We Live Now*, van Anthony Trollope, en las.

Daarna schreef ik op mijn laptop een paar honderd woorden.

2

Vanmorgen kwam er voor het eerst een verpleegster aan huis: Manon uit Monceaux, ik schatte haar een jaar of drieëntwintig. Monceaux is de gemeente waartoe ons gehucht behoort. De *mairie* staat in Monceaux-sur-Dordogne, aan de rivier die dwars door het boodschappendorp Argentat snijdt.

Manon had een soort behandelrooster bij zich, plus factuur. De kosten voor de thuiszorg voor de komende zes weken bedroegen € 941,53. Wat een verschil met Nederland, waar aan elk bedrag in de zorg een hijgende aandeelhouder hangt.

Ze heeft het verband van mijn wonden gehaald, schoongemaakt, de draden van de hechtingen losgemaakt en mijn knieën opnieuw verbonden. Daarna heeft ze mijn benen gewassen inclusief tenen en daartussen. Ik moest steeds waarschuwen niet te zacht onder mijn voetzolen te aaien. Ik was doodsbang voor een kietelreflex waarbij mijn knie een tik zou krijgen. Daarna waste ze mijn rug. Tijdens het intakegesprek met haar chef had ik gezegd dat ik zelf mijn gezicht, oksels en armen zou wassen.

‘En het kleine spul daar?’ vroeg hij.

Het duurde minstens twee minuten voordat ik begreep wat hij bedoelde.

‘Daarvoor zorg ik ook zelf,’ zei ik.

’s Middags kwam, ook voor het eerst, de fysio, *le kiné*: Olivier Fernandez, met zijn intense blik, brede schouders, korte gestalte en gitzwarte haar. Hij zag eruit als een sportschoolfanaat. Later vertelde

hij me dat hij in Toulouse rugbyers had begeleid.

Hij wilde me een hand geven, die ik vanwege besmettingsgevaar weigerde.

‘Meneer, ik ga u zo wel aanraken,’ zei hij en hij pakte mijn voet. ‘Duwen, maar zachtjes. Tien uitademingen lang duwen tegen een kussen. *Doucement*.’

Hij wilde weten hoe het gebeurd was.

Ik wees op de drie treden in de hoek van de kamer.

‘Ik miste de eerste trede en viel hard voorover op mijn linker knie.’

Mijn vrouw Harriët viel in: ‘Toen wilde hij zich oprichten met een stoel.’

‘En toen mijn hele gewicht op de rechter knie kwam te rus-

ten, zakte ik er dwars doorheen en viel er keihard op. Zo'n dom ongeluk.'

'Er bestaan geen intelligente ongelukken,' zei hij. 'Er bestaat alleen intelligente fysiotherapie: rustig opbouwen, niks forceren. Ik kom vanaf nu elke dinsdag en donderdag. U moet elke dag duwen met uw voeten, uw tenen naar u toe trekken en uw knieholten omlaagduwen. Kunt u dat?'

Ik schreef alles op en bromde instemmend.

Hij begon zachtjes in mijn bovenbeen te knijpen.

'Voelt u dat?'

'Het doet geen pijn,' zei ik.

'De pijn komt over zes weken als we de knieën gaan buigen,' zei hij. Hij pakte mijn onderbeen en kneep zachtjes. Dit noemde hij ontspanningsmassage voor de spieren.

Bij het weggaan gaf hij me een hand, die ik ditmaal wel aannam. Hij had me zojuist verteld dat hij gisteren nog was getest. Aan mijn vrouw vroeg ik vervolgens het flesje alcohol, waarmee ik mijn handen grondig inwreef.

Wat ik de fysio niet had verteld, was de stille paniek die ik voelde nadat ik van dat trappetje was gevallen. Dat ik mijn knie aan de zijkant naast de banden had zien staan, in plaats van in het midden van mijn been. Ook had ik hem niet gevraagd wat ik mezelf dagelijks afvroeg: ga ik weer lopen? Is dit het einde van een leven waarin ik een bal die toevallig mijn kant op rolt, kan terugschieten zonder er een seconde bij na te denken? Wandelen in het bos, hoorde dat nog tot de vanzelfsprekendheden? Wijn halen bij de Casino? Of werd de boodschappenkar in de supermarkt vooral een ding om mijn evenwicht mee te bewaren? Ik trok het kussen over mijn hoofd en probeerde er niet meer aan te denken.

3

Het was een zaterdagavond in februari, nog net geen twaalf uur. De telefoniste van het alarmnummer had aan mijn vrouw gevraagd of ik buiten kennis was, of was geweest. Nee, haar man had alleen heel veel pijn. Of hij kon staan? Absoluut niet. Een poging tot staan had voor een tweede val gezorgd. Omdat Harriët de telefoon op speaker had gezet, hoorde ik de vrouw om een ambulance vragen.

‘Vraag hoelang het duurt,’ zei ik.

‘Minder dan een halfuur,’ zei de telefoniste. Ze adviseerde mijn vrouw me paracetamol te geven. Ik probeerde een Doli-prane 1000 naar binnen te gooien zonder te kokhalzen, wat best moeilijk is als je ligt.

Wat een avond. Het ene moment ga je een jas pakken, wat ook de volgende ochtend had gekund – maar ja, die *Reisefieber* van mij – en het volgende lig je op de grond in je eigen keuken met een knie die zichtbaar opzwellt en een andere die naar de zijkant van je been is gedraaid.

Wat als, wat als, ja, wat als ik niet zo’n zenuwlijer was en rustig naar bed was gegaan en niet de avond tevoren al met mijn sche-

ma's in de weer was om vóór een bepaalde tijd de Boulevard Périphérique te bereiken om daar niet in een file terecht te komen? Dan lag ik daar niet op de grond naar een tafelpoot te kijken, en naar de ruit in de houthaard waarin ik al proppen papier had gegooid plus aanmaakhoutjes zodat ik over een week of zes bij terugkomst de haard meteen zou kunnen aansteken.

Intussen was mijn vrouw bezig om mijn schoenen uit te trekken. De koffers konden weer uitgepakt, hotel afgezegd, kat gerustgesteld, kachel toch weer aangestoken, boiler ingeschakeld, schuurdeur van het slot gehaald. Het zag er niet naar uit dat we hier op korte termijn zouden kunnen vertrekken. Mijn vrouw vroeg of het pijn deed. 'Ja.' Ze vroeg wat er precies was gebeurd. Wist ik veel. 'Treetje gemist.'

Twintig minuten later zagen we de koplampen van een auto op het pad. Voor de buitendeur verschenen twee hoofden die naar binnen gluurden. Het waren een man en een vrouw. Ook zij vroegen of ik buiten westen was geweest. Ze haalden een stuk rubber of plastic tevoorschijn dat zichzelf kon opblazen. Toen het ding vorm had gekregen tilden ze me erop. Dat had voorzichtiger gekund.

Toen ze me eindelijk hadden ingesnoerd op die draagbaar, durfden ze het aan me op te tillen om me naar beneden te dragen langs de betonnen trap aan de voorzijde van ons huis. Elke beweging die ze maakten, sneed door mijn knieën. Het was nog een hele toer om het huis uit te komen en de draai te maken op het kleine terras naar de trap. Harriët tilde mee. De jongste verpleegkundige, een meisje van begin twintig, had de grootste moeite me te houden. Ik verwachtte elk moment om laag te donderen. Telkens als ze me onderaan de trap op de

brancard met wielen probeerden te tillen, reed het ding een stukje achteruit. Ten slotte slaagde Harriët erin haar voet achter het wiel te krijgen zodat ze me erop kregen. Daarna ging alles hydraulisch. Met een druk op de knop ging ik omhoog en ze schoven me de ziekenwagen in.

Gevolgd door Harriët reden we door de nacht naar het ziekenhuis van Tulle, een halfuur verderop. Het is voor ons de dichtstbijzijnde stad hier in de Corrèze. Het ging langzaam. Aan de verkeersdrempels kon ik voelen waarom er geen vaart werd gemaakt. Af en toe, afhankelijk van bochten en heuvels, zag ik de koplampen van Harriëts auto. Ik vroeg me af hoe ze zich zou voelen, of ze in paniek was of gewoon deed wat op dit moment van haar werd gevraagd: mij straks bijstaan op de eerste hulp van het streekziekenhuis in een van de diepste provincies in Frankrijk.

Op de eerste hulp begonnen ze met het maken van een electrocardiogram. Waarom wist ik niet.

Ik vroeg naar de uitslag.

‘Kan ik u niet zeggen. Ik ben de verpleegster.’

Daarna kwam de radioloog.

‘Niks gebroken,’ zei hij.

‘In het bot bedoelt u?’

‘Ja.’

Ik fluisterde tegen mijn vrouw dat ik enorm nodig moest plassen. Zij zei het vervolgens nogal hardop. Ik voelde mijn hoofd kleuren, alsof ik vijftien was. Van de verpleegster kreeg ze een platte plastic fles, *l’urinale*, waarin ze mijn pik wurmde. Later zou er regelmatig iets over de rand gaan, maar deze eerste keer morsten we niks.

Mijn knieën waren opgezwollen tot meloenen, de rechter nog iets dikker dan de linker.

De verpleegster kopieerde mijn ID-bewijs en het kaartje van de Europese verzekering.

4

Harriët mocht vanwege COVID niet mee naar de afdeling reumatologie op de zesde verdieping, waar ik werd opgenomen. Ik kreeg een kamer alleen en een paar morfinepillen. Ze vertelde later dat ze in een potdichte mist naar huis was gereden door de bossen rond Sainte-Fortunade. Ze had er bijna een uur over gedaan, zo langzaam had ze moeten rijden. Het was een spookachtige ervaring geweest. Op twee plekken waren er reeën de weg overgestoken. De maan kon niet door de mist heen breken. Harriët had doodsangsten uitgestaan, die werden versterkt door een wurgende onzekerheid over mijn toestand.

Ik weet dat ik om een uur of drie in slaap viel en dat er om halfzeven lawaai werd gemaakt op de gang. Die zondag heb ik geen dokter gezien.

Op maandag kreeg ik van Eurocross Assistance in mijn ziekenhuisbed het eerste van wat een stroom sms-berichten met vragen en mededelingen zou worden. Het ziekenhuis vroeg of ik ervoor wilde zorgen dat mijn verzekering contact met hen opnam om de financiële aspecten te regelen. Ik zei ja tegen

alles, geholpen door een constante aanvoer van pijnstillers.

Intussen kreeg ik een ontbijt van de verpleging: thee met crackers, boter en jam. Daarna voor het eerst van mijn leven een wasbeurt door vreemde handen. Afgezien van de pijn was het niet onaangenaam. De ene verpleegster zeepte mijn voeten en tenen in, voorzichtig met de voetzolen om kietelen te voorkomen, de andere met haar gehandschoende handen tussen mijn benen en billen. Tandendoetsen, gezicht en oksels wassen lieten ze aan mij over.

Na de wasbeurt kwam er weer een sms.

‘Beste meneer Spaan, uw reisverzekering heeft nog wat aanvullende vragen om de geldigheid van de verificatie te kunnen voltooien. Wat is de exacte heenreisdatum naar Frankrijk? Hoe is het letsel ontstaan? Bijvoorbeeld: tijdens wandelen, wintersport of anders?’ En of ik alleen was of met partner, kind of vriend. Later zou ik me realiseren dat het van belang was wanneer ik precies Frankrijk was binnengekomen; mocht dat tijdens of na het sluiten van de grenzen zijn geweest, dan was er van verzekering geen sprake. Van die tussenzinnetjes van premier Rutte tijdens een persconferentie over corona waren dat.

Harriët belde. Ze had nauwelijks geslapen, had mij voortdurend onderaan die trap op de grond zien liggen. Ze zag me vallen, schreeuwen, weer proberen op te staan en dwars door die rechterknie zakken boven op de andere.

Er kwamen dokters aan mijn bed: eerst de reumatoloog, dit was tenslotte zijn afdeling, daarna een jonge orthopeed, dokter Constantin Grecea. Die vertelde me dat het wachten was op een plekje bij radiologie voor verder onderzoek. Dus ik had

tijd om te sms'en naar Eurocross: 'De situatie is on hold. Ze gaan in de loop van de week een CT-scan en echo maken. Tot die tijd blijf ik sowieso in dit ziekenhuis.'

Vanuit bed belde ik een bevriende orthopeed in Den Haag. Ik ging zelf nog uit van gescheurde kniebanden. Hij raadde me aan om bij het maken van de echo te vragen of ze naar de pezen wilden kijken, een blessure die vaak over het hoofd werd gezien.

5

De nachten waren het ergst. Slaap kon ik deze lichte sluimer niet noemen. Het was een halfbewustzijn dat ruimte bood aan de gruwelijkste toekomstfantasieën. Tegelijkertijd was er een gebrek aan emotie dat me parten speelde. Vaak pakte ik mijn laptop om te noteren wat ik dacht en voelde. Het schiep afstand van de angst. Na de schok van mijn val trad meteen een verdringingsmechanisme in werking en de neiging om aan oplossingen te werken in plaats van terug te kijken. Toch heb ik al talloze keren teruggedacht aan het missen van de bovenste trede van dat trappetje. Hoe was dat mogelijk geweest? Was het een black-out, een TIA of zoiets, wat oude mensen overkomt?

Op dinsdag werd ik naar de echoscopie gereden op de tweede verdieping. Ik vroeg aan de arts om aandacht te schenken aan de kniepezen, *les tendons*, wat hij meteen deed. De pezen van beide knieën waren afgescheurd. De consequenties hiervan kon ik nog niet overzien. Operatie en fysiotherapie waren de woorden die zich opdrongen. Ik belde met mijn vrouw, die nog aan het bijkomen was van de emoties die mijn

hulpeloosheid bij haar hadden losgemaakt. Ze vroeg waar pezen voor dienden.

‘Om te kunnen lopen,’ zei ik.

‘Godverdomme,’ zei ze toen.

Nadat de diagnose was gesteld, kwam de anesthesist op bezoek. Hij had veel vragen, bijvoorbeeld of ik wijn dronk. Ik vermoedde dat het een vraag naar de bekende weg was.

Wat voor wijn ik dronk. Bordeaux? Welke bordeaux mijn voorkeur hadden. Ik zei dat ik in het voorjaar bij een winkel in Pauillac een aantal dozen ‘in primeur’ bestelde, die dan tweeënhalf jaar later werden geleverd. Hij hield ook van Pauillac, zei hij.

De chirurg had zijn voorkeur uitgesproken voor een ruggenprik in plaats van algehele narcose, maar daar begon de anesthesist niet aan. Omdat ik bloedverduunners slikte, wilde hij het risico op een onverwachte bloeding niet lopen. Hij ging me onder narcose brengen.

Mijn vrouw zei later dat dat maar goed was ook. Zij had eens na een ruggenprik tijdens een operatie aan haar netvlies de gesprekken tussen de behandelaars letterlijk kunnen volgen. ‘Nee, niet die rode knop, de groene, sufferd,’ was een van haar herinneringen. En de verzuchting van de assistent dat het een geweldige ervaring moest zijn om ‘een oog te redden’. Ook dat had ze liever nooit gehoord.

Ik kreeg weer een sms van Eurocross Assistance: ‘Geachte heer Spaan, we hebben de kopie van de European Health Insurance Card (EHIC), inclusief aanvullende garantie, verstuurd naar het ziekenhuis in Tulle. Kijk voor meer info op: www.eurocross.nl/zorgkosten.’ Ik was niet alleen patiënt, maar ook